י"ט כסלו

א. מסופר[1], שבהיות רבינו הזקן ב־מאסר, באו פ"א לבקרו רבותיו מעלמא דקשוט — רבו הרב המגיד והבעש"ט נ"ע. ושאל אותם רבינו הזקן למה מגיע לו שישב במאסר ומה תובעים ממנו? ו־השיבו לו, שנתחזק עליו הקטרוג על ש־אומר דברי חסידות הרבה ובגילוי[2] כו', ושאל אותם: וכאשר אצא מכאן — האם אפסיק מלומר דברי חסידות? והשיבו לו: כיון שהתחלת אל תפסיק, ואדרבה, לכשתצא תאמר יותר. ע"כ תוכן הסיפור.

כלומר: מאסרו של רבינו הזקן למטה (בגשמיות), נשתלשל ובא מהקטרוג ל־מעלה[3] על ריבוי דברי חסידות שאמר ובגילוי כו'; ולכן נתעורר אצלו ספק אולי צריך להפסיק הנהגתו, ועל זה הורו לו רבותיו שאדרבה, „לכשתצא תאמר יותר".

ולכאורה זה דורש ביאור: קטרוג מסוג זה כבר הי' בזמן נשיאותו של הרב המגיד, וכידוע[4] הסיפור אודות הקטרוג אז וסיבתו, שפעם „מצאו כתב של חסי־דות שהתגלגל במקום בלתי ראוי כו' ונעשה קטרוג למעלה על המגיד שמפר־סם עניני רזין דרזין באופן דתשתפכנה[5] אבני קודש בראש כל חוצות — ורבינו הזקן ביטל את הקטרוג ע"י שהביא משל מבן מלך שנחלה במחלה מסוכנת, שלא מצאו לה אלא תרופה אחת: לקחת את האבן היקרה הקבועה בכתר מלכותו של המלך, שבה תלוי כל היוקר דכתר ה־מלך, לשחקה ולערבה במים, ולשפוך מתערובת זו לבין שפתיו של בן המלך, בתקוה שכולי האי ואולי תיכנס טיפה אחת לתוך פיו וכו' ותציל את חייו — שכן הוא גם בנדו"ד, אשר פרסום רזי התורה (האבן היקרה שבכתר המלך) כדאי הוא להציל את חיי בן המלך (עם ישראל)".

ועפ"ז — אם כבר בימי המגיד ביטל רבינו הזקן את הקטרוג על גילוי דברי חסידות, על ידי ההסברה שפירסום ו־הפצת החסידות הוא דבר מוכרח ביותר, ענין של פיקוח נפש, הנוגע להצלת חייו של בן המלך — עאכו"כ כשעבר עוד שלב ב„ירידת הדורות"[6], ומן הסתם ירד מצבו (הרוחני) של בן המלך, הרי בודאי ובודאי שהפצת דברי חסידות (שחיקת האבן היקרה שבכתר המלך) הוא הכי הכרחי להצלת חיי נפשו של בן המלך.

ומה נשתנה בעת נשיאותו של רבינו הזקן, ששוב נתעורר עליו הקטרוג בגלל ריבוי דברי החסידות שהשפיע בגילוי — ועד שנתעורר ספק אצלו [למרות שהוא הוא שביטל קטרוג דומה על המגיד ע"י המשל דשחיקת האבן היקרה שבכתר המלך] שאולי יש לו למנוע מלומר דברי

---

1) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה).

2) וצע"ק מסה"מ תש"ט (ע' 91) שסיבת המאסר הוא הקטרוג על אשר אינו מבאר את תורת החסידות בלבושי השגה כו'.

3) וכמבואר ג"כ בכו"כ שיחות ומכתבים של רבותינו נשיאינו.

4) „התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

5) איכה ד, א.

6) דאם ראשונים כמלאכים כו' (שבת קיב, ב (ושם: כבני מלאכים)).

חסידות, והוזקק להוראה מפורשת מרבו־תיו ש„אדרבה, לכשתצא תאמר יותר"?

ב. ויובן זה בהקדים ביאור דברי ה־אריז"ל[7] ש„דוקא בדורות אלו[8] האחרונים מותר ומצוה[9] לגלות זאת החכמה" — אף שבדורות הראשונים היתה חכמת הקבלה „נסתרה[10] . . ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"א ליחידי סגולה ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים כדאיתא ב־גמ'[11]" —

דלכאורה: מכיון שהורו חז"ל ש־„דברים שהן כבשונו של עולם („סתרו של עולם") יהיו תחת לבושך"[12], וע"פ דין הגמ'[11] יש כמה תנאים והגבלות באופן גילוי חכמה זו (וכן נפסק להלכה ב־רמב"ם[13]) — איך הותר בדורות אחרונים „לגלות זאת החכמה"?

והביאור בזה — ובהקדים:

מובן, שהתנאים וההגבלות בלימוד חכמת האמת אינם מפני איסור מצד ה־חפצא דתורה (שחלק זה שבתורה — צריך בעצם להיות בהסתר), אלא מפני חסרון בהגברא, דכיון שרוב בנ"א אינם יכולים לעמוד על דברים אלה, לכן לימוד זה עלול להביא לידי היזק (ע"ד „לא[14] זכה נעשית לו כו'"). אבל מצד ה־חפצא דתורה, הרי חכמה זו היא חלק מ־תורתנו הקדושה השייכת לכאו"א מישר־אל — „מורשה קהלת יעקב"[15], וכל אחד ואחד מישראל חייב ללמוד אותו[16] (כמו שמחוייב ללמוד שאר כל התורה כולה).

ובפרט ע"פ דברי הרמב"ם בסוף ספר היד[17], וז"ל: „ובאותו הזמן . . לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ו־יודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר[18] כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". הרי להדיא, שבימות המשיח יהי' עסק כל העולם לדעת את ה', היינו ש(עיקר) עסק התורה אז[19] לא יהי' בלימוד הלכות התורה הנגלות לנו ולבנינו, אלא בידיעת הבורא, „דברים הסתומים", וזה יהי' „עסק כל העולם", ובאופן ד„כמים לים מכסים", ומובן שלא יהיו ההגבלות ד־„אין דורשין . . (אפילו) ביחיד אא"כ כו'"[20].

ולכאורה ה"ז היפך פסק הרמב"ם עצמו ע"ד התנאים וההגבלות בלימוד חכמות אלו (והרי גם בימות המשיח לא תתבטל שום הלכה כו' מהלכות התורה)? ועכצ"ל, שכל האיסור מלכתחילה אינו אלא מפני שבזמן הזה אא"פ לרוב בני אדם לעמוד על חכמות אלו, ולכן קבעה

---

7) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (גדפ־סה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע). ועוד.

8) ל' אדה"ז — תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב). — ואולי צ"ל אלה*.

9) ראה תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב) שהיא „מצוה רמה* ונשאה ואדרבה עולה על כולנה".

10) ל' אדה"ז בתניא שבהערה 8.

11) חגיגה יא, ב ואילך. שם יג, א.

12) חגיגה יג, א ופרש"י שם.

13) הל' יסודי התורה ספ"ב. שם פ"ד הי"א ואילך.

14) יומא עב, ב.

15) ברכה לג, ד. וראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג.

16) כפסק אדה"ז בהל' ת"ת שלו פ"א ס"ד — ראה לקמן בסוף השיחה.

17) הל' מלכים ספ"ב.

18) ישעי' יא, ט.

19) ראה בכ"ז — אגה"ק סו"ס כו. עי"ש.

20) משנה חגיגה רפ"ב. רמב"ם הל' יסוה"ת שם.

---

*) כלשון תורה (אף שבל' חכמים רגיל „אלו").

*) כצ"ל — ראה לוח התיקון לתניא שם.

תורה תנאים מסויימים בלימוד זה: אבל לימות המשיח, שאז „לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות"[21], וכאו"א יהי' במצב שיוכל להתעמק כראוי בענינים אלו, הרי בזה יהי' „עסק כל העולם – לדעת את ה' בלבד".

אבל, בדורות האחרונים מצוה לגלות זאת החכמה (למרות התנאים וההגבלות כו') – וי"ל בזה שני ביאורים[22]:

א) ע"ד מ"ש הרמב"ם בפתיחה לספרו מורה הנבוכים[23], שהטעם שכתב ספרו זה, שיש בו „ענינים נסתרים", הוא „אמרם[24] בכמו זה הענין – עת[25] לעשות לה' הפרו תורתך", והיינו, דהיות בנ"י במצב של „נבוכים" הכריח אותו לגלות „ענינים נסתרים" כדי להציל „נבוכים" בעניני אמונה כו'.

ועד"ז הוא בנוגע לגילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים – שזהו בגדר „עת לעשות לה' הפרו תורתך": גודל הירידה של הדורות האחרונים, שנתמעטו הלבבות וכו', וכן מצד מצב העולם בכללותו, שהרע בדורות אלה הוא בהתגברות יתירה, מהווה הכרח רב לגלות זאת החכמה, פנימיות התורה, שהיא מעוררת את הכחות הפנימים הנסתרים שבנשמת האדם, הנותנים לו עזר וסיוע להתגבר על חשכת הגלות מבחוץ ועל המניעות שמבפנים, להתעורר באהבת ה' ויראתו כו' ולעבדו בלב שלם[26].

ב) מצינו כמה ענינים שבאים בתור הכנה לימות המשיח, ובלשון הרמב"ם[27] „ליישר ישראל ולהכין לבם" לימות המשיח, וכ"ש וק"ו שכן צ"ל בנוגע לענינם העיקרי של ימות המשיח – „לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה"[28], ש־יוכלו לעסוק בהשגת „דעת בוראם" – שצריכים „ליישר ישראל ולהכין לבם" לכך[29], וזהו על ידי גילוי פנימיות ה־תורה בדורות האחרונים דוקא.

ג. בהתאם להחילוק בין שני הביאורים בטעם גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים – ישנם שני אופנים גם באופן הגילוי, ע"ד שני האופנים שבנגלה ד־תורה – משנה וגמרא:

א) גילוי פנימיות התורה באופן שה־עיקר הוא ידיעת נקודת הענין בקיצור, ע"ד לשון המשנה שהוא „דבר[30] קצר וכולל ענינים רבים".

ב) הגילוי באופן מבואר ומוסבר ב־הרחבה, ע"ד אריכות הביאור והשקו"ט שבגמרא, ובלשון הזהר[31] – „יתפרנסון",

---

21) ל' הרמב"ם הל' מלכים שם.

22) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע' 172. וש"נ. ועוד.

23) ב„צוואת זה המאמר" בסופה. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 32 ואילך.

24) גיטין ס, א.

25) תהלים קיט, קכו.

26) ראה בארוכה בזה – קונטרס עץ החיים (לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע) פי"ג, ובמכתבו הנדפס בהוספה שם (ע' 82 ואילך). ועוד.

27) הל' מלכים פי"ב ה"ב (בנוגע לאליהו). וראה שם פי"א ה"ד (אלא שברוב הדפוסים נשמט ע"י הצנזור) „ליישר דרך למלך המשיח" (אפילו ע"י ענין שלילי ביותר, ועאכו"כ – להבדיל – שכן צ"ל בנוגע לחכמת התורה).

28) ל' הרמב"ם שם פי"ב ה"ד. ועד"ז בהל' תשובה פ"ט ה"ב.

29) וי"ל ההכרח „ליישר ישראל ולהכין לבם" למצב של ימוה"מ – כי בלי הכנה זו, הרי שינוי עצום כזה באופן פתאומי ה"ז בגדר ביטול „מנהגו של עולם", ולדעת הרמב"ם גם לימות המשיח „עולם כמנהגו נוהג" (הל' מלכים רפי"ב. ועד"ז הל' תשובה ספ"ט). ואכ"מ.

30) ל' הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות (ד"ה אחכ ראה להסתפק – בתחלתו).

31) תקו"ז ת"ו בסופו.

וכמבואר במפרשי הזהר[32], דהיינו שעניני חכמת האלקות מפורשים ומוסברים בהבנה והשגה (לא כהלומד לגירסא), שזה הלימוד הוא בגדר „פרנסה", כמבואר בתניא[33] שע"י לימוד התורה „היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים – נעשה מזון לנפש".

[ויש לומר, שבזה יש לתווך דברי אדמו"ר הזקן אודות לימוד חכמת הקבלה, שנראים כסותרים לכאורה זא"ז:

אחז"ל[34] – וכן נפסק להלכה[35] – שחייב אדם לשלש זמן לימודו – שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד. ופסק אדה"ז בהל' ת"ת שלו[36], ד„חכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד" (ומיוסד על פסק הרמב"ם[37] ש„העניינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הוו"); ואילו בספרו לקו"ת[38] מבאר אדה"ז (ובשקו"ט ע"ד הנגלה) „דלימוד הזהר וכהאריז"ל הוא בכלל שליש במקרא"[39], „שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה[40] ועוד שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג רק המציאות כו'"[41], „וה"ז[39] כעין לימוד המקרא שהוא קורא בשמותיו של הקב"ה אע"פ שאינו משיג כלל עצמיות הגנוז בהן . . וכעין זה הוא בלימוד הזהר וע"ח".

וע"פ הנ"ל שיש שני אופנים בלימוד פנימיות התורה יש לתווך, שאם לומד[42] רק נקודות הענינים (ע"ד דברים קצרים שבמשנה) ה"ז בכלל „מקרא"[43], משא"כ כשלומד בהבנה והסברה ובפרטיות, ובמיוחד – כשמשיג הענין ונתפס בשכלו ונעשו לאחדים[44], ה"ז ע"ד „שליש בתלמוד"[45], שהוא לימוד טעמי ההלכות

---

32) כסא מלך לתקו"ז שם. הקדמת מקדש מלך לזהר. – וראה ג"כ שער ההקדמות (הנ"ל הערה 7).

33) פ"ה (י, רע"א).

34) קידושין ל, א.

35) רמב"ם הל' ת"ת פ"א הי"א-יב. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"א.

36) שם בסוף הסעיף.

37) הל' ת"ת שם הי"ב – „לפ"ד ש"ך" (ל' אדה"ז שם) – ראה ש"ך יו"ד שם סק"ו בנוגע לחכמת הקבלה (ובדרישה לטיו"ד שם (שהובא בש"ך) – ד„פרדס . . חקירות עיונית אלקית").

38) ויקרא – ביאור ד"ה ולא תשבית פ"ד וה'. לקו"ת שה"ש ד"ה לריח שמניך (הא') ספ"ב. וראה גם ביאוה"ז בראשית ב, ד (ולהצ"צ שם – ע' תרכ).

39) ל' הלקו"ת שה"ש שם (ג, סע"ג).

40) ראה לקו"ת שם (ויקרא ה, ד. שה"ש ג, סע"ג) בנוגע למדרש רבה כו' (והתיווך עם מ"ש בהל' ת"ת שם).

41) ל' הלקו"ת ויקרא שם (ה, רע"ג).

42) נוסף על החילוק אם לומד פירוש המקראות (שבספרי קבלה כו') – שזהו בכלל מקרא (ראה הערה 40), או ששקו"ט בהבנה והסברה.

43) מכיון שיש בזה רק ידיעת המציאות לחוד (משא"כ ידיעת ההלכות שבמשנה) – כנ"ל בפנים מלקו"ת (ע"ש באורך).

וע"פ המבואר בפנים י"ל, שאפשר להיות ג"כ לימוד פנימיות התורה ע"ד לימוד הלכות פסוקות שבמשנה ותלמוד – שליש במשנה.

44) ועפ"ז, רק „לימוד הזהר וע"ח" (בפ"ע) הוא בכלל ה„שליש במקרא" – כי בספרים אלו עצמם אין ביאור והסברה בהרחבה כו' (משא"כ כפי שניני פנימיות התורה נתבארו בתורת חסידות חב"ד, ע"י משלים וכו').

אלא שצע"ק, כי בלקו"ת שם משמע, שזה גופא שאין בזה השגת המהות אלא ידיעת המציאות לבד ה"ה בכלל מקרא, והרי הגבלה זו היא „אפילו לגדולי החכמים" (לקו"ת שה"ש שם). ואכ"מ.

45) ועפ"ז צ"ל לכאורה, דמ"ש הרמב"ם (כנ"ל) ש„הענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הוו" – זהו רק כשלומדם בהבנה והסברה ובפרטיות", משא"כ כשלומד רק נקודות הענינים בכללות" ה"ז בכלל מקרא (או משנה – ראה הערה 43).

---

*) כמשנ"ת במק"א („הדרן על הרמב"ם" (קה"ת, תשמ"ה) הערה 6. לקו"ש חכ"ו ע' 123) הי חילוק בין „לטייל בפרדס" (ל' הרמב"ם הנ"ל יסוה"ת ספ"ד) ו„נכנסו לפרדס". ע"ש.

כו', עד ללימוד בעיון להבין דבר מתוך דבר וכו'*[45].

וי"ל ששני אופנים אלו באופן הלי־מוד, תלויים בב' הטעמים הנ"ל על גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים[46]:

ע"פ הטעם משום „עת לעשות לה'", בשביל פיקוח נפש (ברוחניות), מפני הת־גברות החושך וירידת הדורות — מספיק גילוי פנימיות התורה באופן של נקודות ובקיצור בתכלית, כי גם „נקודה" של פנימיות התורה, „המאור שבה"[47], בכחה להחיות נפשות (וכיון שזה מספיק — הרי אין לגלות יותר):

משא"כ גילוי פנימיות התורה כדי „ליישר ישראל ולהכין לבם" לגילוי פנימיות התורה שיהי' „באותו הזמן" — הרי כיון שאז תהי' השגה גמורה בידיעת השם, „כפי כח האדם"[48] ועד „כמים לים מכסים", הרי מובן, שגם ההכנה לזה בדורות האחרונים צ"ל ע"ד זה דוקא.

ד. ע"פ כל הנ"ל יתבאר היטב הסי־פור הנ"ל אודות הקטרוג ע"ז שרבינו הז־קן אמר דברי חסידות בריבוי כו':

החידוש באופן גילוי החסידות על ידי רבינו הזקן לגבי הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם — יש לראות בפשטות כש־לומדים תורת החסידות שנתגלתה לנו, שעניני חסידות שנתגלו ע"י הבעש"ט וה־מגיד ותלמידיהם הם באופן של „נקו־דות" ובקיצור, ע"ד לשון המשנה שהיא דבר קצר, משא"כ ביאור העניינים שב־תורת חסידות חב"ד שנתגלה על ידי רבינו הזקן הוא באופן של „הרחבה" ושקו"ט, שבמאמרי ותורת חסידות שלו (החל מספר התניא) ביאר עניני תורת החסידות באופן של הבנה והשגה, וכ־שמה — „חסידות חב"ד".

ושינוי זה באופן גילוי תורת החסי־דות, י"ל שהוא שגרם לקטרוג החדש על רבינו הזקן, גם לאחרי שנתבטל הקטרוג על המגיד על ידי הסברת המשל מ־שחיקת אבן יקרה שבכתר המלך בשביל הצלת חיי בן המלך.

ובביאור יותר:

במשל רבינו הזקן ע"ד הצלת חייו של בן המלך ע"י שחיקת האבן הטובה שבכתר המלך — מודגש הצורך שתכנס לכה"פ „טיפה אחת" לפיו של בן המלך, אשר טיפה זו תציל את חייו של בן המלך.

ודוגמתו בנמשל — גילוי החסידות (פנימיות התורה, האבן הכי יקרה שב־כתר המלך) עכ"פ באופן של נקודה („טיפה אחת"), וכנ"ל, שגם נקודה אחת של פנימיות התורה יש בכחה להחיות את בן המלך.

וראי' לדבר — גילוי החסידות באופן של נקודה, ע"י הבעש"ט והמגיד ותלמי־דיהם ותלמידי תלמידיהם לדורותם — הועיל ופעל להחיות את בן המלך, ו־העמיד יראים ושלמים לאלפים ולרבבות כו'.

אבל כאשר רבינו הזקן התחיל לגלות את תורת החסידות (לא רק באופן של

---

*45) ראה רמב"ם ואדה"ז (ובקו"א) הל' ת"ת שם.

46) להעיר גם ממשנ"ת בד"ה וכל בניך תשמ"א פ"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קצד־ה) בביאור שני הענינים בלימוד פנימיות התורה — (א) שמביאה ללב שלם, בירור המדות: (ב) הלימוד והידיעה ד־פנימיות התורה מצד עצמו (שלמעלה מבירורים). ע"ש.

47) פתיחתא לאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז (ובקרבן העדה שם (וכן ביפה עינף לאיכ"ר) — שקאי על „סודות החכמה").

48) ל' הרמב"ם הל' מלכים ספי"ב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 241.

נקודה, „טיפה אחת", אלא) באופן של הרחבה, ע"י תורת חב"ד — אזי נתחדש הקטרוג למעלה, שהרי גילוי החסידות באופן של הרחבה, בהבנה והשגה דתורת חב"ד אינו (לכאורה) דבר המוכרח להצלת חייו של בן המלך.

וי"ל שזהו הטעם שנתעורר ספק אצל רבינו הזקן שאולי צריך להפסיק מגילוי דברי חסידות באופן כזה, וע"ז הורו לו רבותיו, שע"י מסירת נפשו וישיבתו במאסר פעל למעלה[49] שיוכל להמשיך לגלות דברי חסידות באופן של הרחבה, „ואדרבה, לכשתצא תאמר יותר" — כדי „ליישר ישראל ולהכין לבם" לגילוי „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[50] של תורה שיתגלו בביאת המשיח ועד כמים לים מכסים.

ה. והמעשה הוא העיקר:

לאחרי שניתנה ההוראה של הבעש"ט והמגיד לרבינו הזקן, שלא זו בלבד שלא יפסיק ח"ו מלומר דברי חסידות, אלא אדרבה, שיוסיף עוד יותר — הרי מובן, שזוהי הוראה לכאו"א מישראל, שחייב להכין את עצמו ל„אותו הזמן" ש„לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" — על ידי לימוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה דוקא.

ומזה מובן, שגם מי שלפי דעתו לי־מוד פנימיות התורה, ובפרט באופן של „חב"ד" (לימוד בהרחבה, הבנה והשגה, „יתפרנסון"), אינו מוכרח להחיות נפשו — כי לדעתו[51] אין חייו הרוחניים עומ־דים בסכנה ח"ו, ודי ומספיק עבורו לי־מוד נגלה דתורה ולימוד דברי מוסר ו־לימוד דברי חסידות של הבעש"ט וה־מגיד ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, כדי להתגבר על החושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא — איך יפטור עצמו מלימוד זה, כשפסק דין ברור הלכה למעשה בנגלה דתורה (בהלכות ת"ת של „הרב", אדמו"ר הזקן[52]) שכל נפש מישר־אל חייב ללמוד כל התורה כולה, „הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות" (ויתירה מזה מ"ש במק"א[53] שכל נפש מישראל מחוייב „לחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר"[54]).

ועל ידי „יפוצו מעינותיך חוצה" — פירסום והפצת מעיינות החסידות, בכל מקום ומקום, עד שיגיעו גם חוצה — נזכה בקרוב (כהבטחת מלך המשיח לה־בעש"ט[55]) לקאתי מר דא מלכא משיחא, שאז יקויים היעוד[18] „כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות מוצש"ק מקץ
ומוצאי זאת חנוכה תשמ"ו)

---

49) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קמז (נדפס ג"כ בהוספה לקונטרס החלצו — תרנ"ט).

50) ל' רש"י שה"ש א, ב.

51) אבל ממשנ"ת במקומות שבהערה 26 מובן, שמפני ירידת הדורות (גם לגבי דור אדה"ז כו'), הרי עתה מוכרח לימוד פנימיות התורה באופן של דעת גם כדי לעבדהו בלב שלם. ע"ש.

52) פ"א ס"ד. וש"נ (וע"ש עד היכן הדברים מגיעים).

53) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

54) שמזה מובן שגם הנסתר צריכים ללמוד באופן של חב"ד, דאל"כ אא"פ „לחדש שכל חדש", כפשוט.

55) אגה"ק המפורסמת דהבעש"ט — נדפסה בריש ס' כתר שם טוב. ובכ"מ.